

Οι επιπτώσεις της νέας κρίσης στον τουρισμό

Τα πρώτα μηνύματα και τα σενάρια που βλέπουν κορυφαίοι παράγοντες της αγοράς

Αρκετές αεροπορικές εταιρείες έχουν σταματήσει τις πτήσεις από τους περισσότερους προορισμούς της Μέσης Ανατολής προς την Αθήνα, όπως και προς άλλες ευρωπαϊκές πόλεις.

“
Ερχονται ανακατατάξεις

Ένα σημαντικό κομμάτι των ανταγωνιστών μας στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή, ακόμη και υπό το θετικό σενάριο, θα δει αναμφίβολα ακυρώσεις και τη ζήτηση για τους επόμενους μήνες να υποχωρεί σημαντικά. Αυτό θα συμβεί σε δύο επίπεδα: στο πρώτο είναι η Ντουμπάι, Αμπου Ντάβι, Κατάρ, Αϊντς και στο δεύτερο Τουρκία και συστασιακά Κύπρος. Επομένως λογικά πρέπει να αναμενόμενες ότι κερδοσύνες θα είναι οι εντός Ε.Ε. χώρας της Μεσογείου (Ισως με εξαίρεση την Κύπρο), με πρώτο επίπεδο τις Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και δεύτερο την Ελλάδα.

Του ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΑΟΥ

Η εν εξελίξει σύρραξη στο Ιράν διαμορφώνει ένα νέο, ρευστό τοπίο και εισάγει ένα νέο επίπεδο αβεβαιότητας για τον επερχόμενο ελληνικό τουρισμό το 2026. Όπως προκύπτει από τα πρώτα συμπεράσματα και τις εκτιμήσεις κορυφαίων παραγόντων της ελληνικής τουριστικής αγοράς και οικονομίας, το κοινό μήνυμα που εκφέρεται είναι η ανάγκη για ψυχραιμία. Οι εκτιμήσεις συγκλίνουν στο ότι η κερσιμότητα της κατάστασης εξαρτάται άμεσα από τη διάρκεια και την ένταση των πολεμικών επιχειρήσεων. Μια σχετικά σύντομη κρίση επιτρέπει την ταχεία θύφωση της αγοράς και τη σταδιακή αποκλιμάκωση του ενεργειακού κόστους, ενώ μια παρατεταμένη σύγκρουση απειλεί να επιδεινώσει τον πληθωρισμό, να πλήξει τη διεθνή εφοδιστική αλυσίδα και να δημιουργήσει οι σημαντικά προβλήματα στην ευρωπαϊκή οικονομία. Αυτό αποτελεί τον σημαντικότερο κίνδυνο εκτιμώμενων κορυφαίων παραγόντων της τουριστικής βιομηχανίας στους οποίους απευθύνθηκε η «Καθημερινή» επικεφαλής των ικνληπώσεων τα επόμενα βήματα για τον ελληνικό τουρισμό μέσα στην κρίση.

Στο πεδίο, οι πρώτες επιπτώσεις είναι ήδη ορατές. Τουριστικοί φορείς αλλά και ιδιώτες πελάτες από το εξωτερικό απευθύνουν καθημερινά ερωτήσεις σε Έλληνες ξενοδόχους και πράκτορες για την κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα. Αρκετές αεροπορικές εταιρείες έχουν σταματήσει τις πτήσεις από τους περισσότερους προορισμούς της Μέσης Ανατολής προς την Αθήνα, όπως και προς άλλες ευρωπαϊκές πόλεις. Αλλάζουν, δε, δυναμικά το πρόγραμμα τους καθώς παρακολουθούν και ανταποκρίνονται στις εξελίξεις. Αν και δεν καταγράφεται κύμα ακυρώσεων παρά μόνο μεμονωμένες περιπτώσεις για το πρώτο δεκαενημέριο του Μαρτίου, η αγορά κινείται σε ρυθμούς αναμονής. Κρατήσεις που αναμενόταν να αποκτήσουν θετικό χαρακτήρα αυτή τη περίοδο μετακινούνται σε δεύτερο χρόνο, καθώς οι περισσότεροι ταξιδιώτες επιλέγουν να αξιολογήσουν πρώτα την εξέλιξη της κατάστασης. Απέχλει επίσης κοινό τόπο πως στο απευκταίο σενάριο που θα εφευραθούν ασυμμετρικές πιέσεις από εξτρεμιστές σε ευρωπαϊκές και άλλες πόλεις, η κατάσταση θα λάβει ακόμη σοβαρότερη και δύσκολο να εκτιμηθούν διαστάσεις. Σε δεύτερο επίπεδο διατηνούνται ανοδικά κατά πόσον η ένταξη και βραχυπρόθεσμα χαρακτηριστικά του ενεργειακού κόστους θα επηρεάσει τους ταξιδιωτικούς προϋπολογισμούς, αυξάνοντας τη ζήτηση για ταξίδια.

Επί του παρόντος πάντως η άμεση προοπτική παραμένει στραμμένη σε ενδεχόμενες εξελίξεις, όπως ταξιδιωτικές οδηγίες από μεγάλες αγορές από τις οποίες η Ελλάδα αντλεί επισκέπτες. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στο κατά πόσον θα υπάρξει εμπλοκή ελληνικών προορισμών, και βασικά της Κρήτης λόγω της αμερικανικής βόσκης στη Σουδία, στη δημόσια σύσταση και επικαιρότητα, κάτι που θα μπορούσε να δημιουργήσει πρόβλημα στην εικόνα της χώρας ως ασφαλούς ταξιδιωτικού προορισμού. Παρ' όλα αυτά, η επιτυχής διαχείριση κρίσεων του πρόσφατου παρελθόντος, με προεξόχηση αυτή της πανδημίας, λειτουργεί θετικά στην εμπιστοσύνη που υπάρχει για την Ελλάδα.

Αυτή η ισχυρή γεωπολιτική σταθερότητα και η εικόνα ασφαλείας δημιουργούν μια συγκρατημένη αισιοδοξία σε ορισμένους κύκλους. Εκτιμάται ότι, υπό προϋποθέσεις, η Ελλάδα θα μπορούσε να βγει ακόμη και «κερδοσύνος», προσελκύνοντας επισκέπτες που αξιολογούσαν άλλους προορισμούς (όπως το Ντουμπάι, η Αϊντς και η Τουρκία), οι οποίοι τώρα αντιμετωπίζουν άμεσο όψελος λόγω του πολέμου. Μετά τη χρονιά-ρεκόρ του 2025, ο ελληνικός τουρισμός διαδέχεται αποδεξιμένη δομική ανθεκτικότητα. Για να θωρακιστεί όμως οριστικά απέναντι σε μελλοντι-

κές κρίσεις απαιτούνται πλέον βιώσιμες μεταρρυθμίσεις σε τομείς ζωτικής σημασίας, όπως οι υποκείμενη, η χωροταξία, η ενεργειακή αυτονομία και η βέλτιστη διαχείριση των προορισμών.

Είμαστε σε καλή θέση εκκίνησης

Του Ανδρέα Α. Ανδραδάκη, συνιδρυτή και διευθύνοντος εταιρού Sani/Ikos Group

Με δεδομένο ότι ο πόλεμος στο Ιράν είναι σε πλήρη εξέλιξη, κάθε εκτίμηση είναι πιθανό κινδυνευμένη. Θα επιχειρήσω εντούτοις να αναλύσω τις επιπτώσεις του πλάνου πθανού για εμένα σενάριο, με βάση τις εξαγγελίες του προέδρου Τραμπ και του Ισραήλ αλλά και σειράς αναλυτών. Με βάση αυτό το σενάριο, οι πολιτικές επιχειρήσεις θα ολοκληρωθούν σε μεγάλο βαθμό σε τέσσερις έως έξι εβδομάδες και στη συνέχεια θα υπάρξει προσπάθεια συνεννόησης με το όψιο καθεστώς, κάτι εξαιρετικά αβέβαιο. Ασχέτα εάν αυτό δεν συμβεί και εκδηλωθεί εμπλοκή ή άλλες εσωτερικές εξελίξεις, δύσκολο το Ιράν θα συνεχίσει να χτυπάει με drones και πυραύλους τις γειτονικές χώρες πέραν αυτού του διαστήματος. Υπό αυτό το σενάριο, θα προχωρήσει σε μια πρώτη εκτίμηση για τις συνέπειες στον τουρισμό της χώρας μας.

Πρώτα από όλα πρέπει να υπάρχουν ψυχραιμία και καθαρό μυαλό. Οφείλω να αναγνωρίσω ότι η κυβέρνηση ενάρησε με εξαιρετικά αντανακλαστικά και σωστές κινήσεις στην κρίση αυτή, αντίστοιχα θετικές με την κρίση στον Εβρο. Αυτό που τοποθετεί σε πολύ καλή θέση εκκίνησης, ως μια χώρα ασφαλή με πολύ ενισχυμένη εικόνα στα μάτια των Ευρωπαίων και των Αμερικανών. Πιστεύω ότι η εικόνα status και ασφαλείας της χώρας είναι ίσως καλύτερη από ποτέ. Επομένως όσον αφορά τον τουρισμό και τις προοπτικές του, η θέση μας πρέπει να είναι business as usual, χωρίς φοβίες, να μη βγάλουμε μόνιμα τα μάτια μας. Παράλληλα, ένα σημα-

ντικό κομμάτι των ανταγωνιστών μας στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή, ακόμη και υπό το θετικό σενάριο, θα δει αναμφίβολα ακυρώσεις και τη ζήτηση για τους επόμενους μήνες να υποχωρεί σημαντικά. Αυτό θα συμβεί σε δύο επίπεδα: στο πρώτο είναι η Ντουμπάι, Αμπου Ντάβι, Κατάρ, Αϊντς και στο δεύτερο Τουρκία και διαστασιακά Κύπρος. Επομένως, λογικά πρέπει να αναμενόμενες ότι κερδοσύνες θα είναι οι εντός Ε.Ε. χώρες της Μεσογείου (Ισως με εξαίρεση την Κύπρο), με πρώτο επίπεδο τις Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και δεύτερο την Ελλάδα και μικρότερους προορισμούς όπως η Κροατία.

Τι πρέπει να κάνουμε αμέσως; Πρέπει πολιτικά, τοπικά αυτοδιοικητικά και ο ευρύτερος τουριστικός τομέας, εργαζόμενοι και επιχειρηματίες, να δώσουμε τον καλύτερο εαυτό μας, προσφέροντας εξαιρετικές υπηρεσίες σε λογικό κόστος, κινητροδότησας έτσι και προσελκύνοντας την αυξημένη ζήτηση και το κύμα ακυρώσεων από κάποιους από τους ανταγωνιστές μας. Επισκεπτες που δεν θα διδέναν τη χώρα μας υπό άλλες συνθήκες, έχουμε τη ευκαιρία να τους κάνουμε δικούς μας. Φυσικά κανείς δεν εύκειται να συμβαίνουν τέτοιες τραγωδίες, ούτε μπορεί να χαιρετά για την τραγωδία του Ιράν και τα προβλήματα των ανταγωνιστών μας. Εντούτοις, υπό αυτές τις συνθήκες παρουσιάζεται μια ευκαιρία όχι μόνο για ακόμη μια θετική χρονιά το 2026, αλλά και για τα χρόνια που έρχονται. Οφείλουμε να την αξιοποιήσουμε.

Ανθεκτικός ο κλάδος σε εξωγενείς κρίσεις

Του Γιάννη Χατζή, προέδρου Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων

Η σύγκρουση που έχει ξεκινήσει στο Ιράν είναι ακόμη σε πρώιμη φάση και γι' αυτό απαιτείται ψυχραιμία στις εκτιμήσεις. Κάθε γεωπολιτικό ένταση στη Μέση Ανατολή επιπράζει αναπόφευκτα το διεθνές κλίμα ασφαλείας, το κόστος λειτουργίας και την ψυ-

χολογία των ταξιδιωτών, αλλά την ίδια στιγμή έχει οδοντιρές συνέπειες για τους αιμάτους, που πληρώνουν πάντοτε το βαρύτερο τίμημα. Το κρίσιμο στοιχείο δεν είναι μόνο η σημερινή κατάσταση, αλλά η πιθανότητα κλιμάκωσης ή εμπλοκής περισσότερων περιφερειακών δυνάμεων. Εκεί θα κριθεί το πραγματικό εύρος των επιπτώσεων.

Η Ελλάδα, ως χώρα της Ανατολικής Μεσογείου, βρίσκεται γεωγραφικά πιο κοντά στις εξελίξεις σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, χωρίς να αποτελεί μέχρι σήμερα άμεσο μέρος της σύγκρουσης. Κάθε κρίση έχει το δικό της αποτύπωμα στην οικονομία και στην κοινωνία. Ωστόσο, η πρόσφατη εμπειρία της Ουκρανίας υπενθύμισε ότι πέρα από το τεράστιο κόστος σε ανθρώπινες ζωές εντείνονται και οι διενεργεί πληθωριστικές πιέσεις, υπάκουον διαταραχές στις άλλες εφοδιστική και ενισχύεται η αβεβαιότητα στις αγορές.

Η Ουκρανία είναι πράγματι πιο κοντά στην Ελλάδα από ό,τι το Ιράν σε όρους χιλιομέτρων. Παρ' όλα αυτά, σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον η πραγματική «απόσταση» δεν μετρείται μόνο γεωγραφικά, αλλά και με βάση τις οικονομικές και γεωπολιτικές αλληλεξαρτήσεις, ίδιες όταν μια αντιπαράθεση λαμβάνει χαρακτηριστικά σύγκρουσης δι' αντιπροσώπων, όπου οι συνέπειες ξεπερνούν κατά πολύ τα φυσικά σύνορα των εμπλεκόμενων χωρών.

Παρά τις προκλήσεις, ο ελληνικός τουρισμός έχει αποδείξει διαχρονικά σημαντική ανθεκτικότητα απέναντι σε εξωγενείς κρίσεις, μετά από ορισμένες εκ των οποίων ανακάμψει, κυρίως μέσω της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων, της διαφοροποίησης των αγορών-στόχων και της διατήρησης της διεθνούς ελκυστικότητας της χώρας. Η γεωπολιτική σταθερότητα της Ελλάδας και η

συμμετοχή της σε ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμικούς παραμένοντες βασικοί παράγοντες εμπιστοσύνης για επισκέπτες και επενδυτές. Ωστόσο, η ανθεκτικότητα αυτή δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη, ούτε αυτονόητη.

Στόχοι επιβίωσης οι μεταρρυθμίσεις

Του Γιάννη Ρέτσου, αντιπροέδρου και CEO Electra Hotels, προέδρου Δ.Σ. IOBE

Οι σειρήνες ήχησαν και οι βουβαρδισμοί ξεκίνησαν στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, μο έντονα και βίαια από ό,τι εδώ και πολλά χρόνια. Μια νέα Σύμβαση της Πάκας ίσως προετοιμάζεται, με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ να προσπαθούν να ανατρέξουν το σκληρό, θεοκρατικό καθεστώς του Ιράν, ενώ την ίδια στιγμή οι περισσότερες χώρες του Κόλπου που δέχονται επιθέσεις από άφρον δεν ανησυχούν, περιφρακτές υπερβιόντες όπως η Τουρκία και το Πακιστάν κατάζουν άλλο, ενώ Ρωσία και Κίνα τηρούν εκκοφαντική σιωπή. Η Ευρώπη φαίνεται αμήχανη και διχασμένη, μη καταφέρνοντας για ακόμη μια φορά να δείξει πυγμή, ισχύ και ενιαία δράση.

Η Ελλάδα μέχρι στιγμής δείχνει ορισμότητα και αποασριστικότητα, σπεύδει να στρίψει έμπρακτα την Κύπρο και διδλώνει παρούσα στην υπεράσπιση των ανατολικών συνόρων της Ευρώπης. Αυτό βέβαια δεν αιμάβουν τις συνέπειες αυτής της γεωπολιτικής κόλλασσης στην οικονομία μας. Το πως και ποιες θα είναι αυτές, θα εξαρτηθεί από τη διάρκεια του πολέμου. Αν λάξει σχετικά σύντομα, εντός δύο-τριών εβδομάδων, οι επιπτώσεις θα μπορούσαν να αιμάβλυνθούν. Η δεδομένη και κατακόρυφη αύξηση του ενεργειακού κόστους θα αποκλιμακωθεί σταδιακά, οι αγορές, έχοντας προεξοφλήσει και ενσωματώσει τις επιπτώσεις στις αξίες των εταιρειών, θα ανακάμψουν, ενώ ευδαίονται σε τέτοιες συνθήκες τομείς, όπως ο τουρισμός και οι μεταφορές θα έχουν χροιά ανακάμψης και ανάπτυξης απώλειαν. Αν βέβαια εξελιχθεί σε μεσομακροχρόνια σύγκρουση, τότε μάλλον για μια απολύτως διαφορετική κατάσταση, δύσκολο να αναλυθεί αυτή τη στιγμή.

Ο τουρισμός βιώνει στο παρόν τις αναμενόμενες αναταράξεις. Ο Ισραηλινό είναι σε πόλεμο και εξαφανίζονται οι Κύπριοι αναστέλλουν προορισμής επισκεπτες τους στο εξωτερικό, οι περισσότεροι συνδέσεις με αεροβόσκια των αραβικών χωρών έχουν προσαρμόσει αναστέλλει και γίνονται ερωτήσεις από τις αγορές για την κατάσταση στην Ελλάδα. Όλα αυτά διαδραματίζονται γρήγορα, υπό την προϋπόθεση της σύστασης διαρκείας. Επιπλέον η αγορά των ΗΠΑ, που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, δείχνει μια λογική αναστοχή, αλλά το σύντομο πλάν «booking window» κάτω των δύο μηνών μάς επιτρέπει να αισιοδοξούμε.

Πάν από λίγες εβδομάδες, σε παρουσίαση του IOBE, μίλησα για επερχόμενη θέλα και ανάγκη συνεννήσεων μεταρρυθμίσεων για να θωρακιστεί όσο γίνεται περισσότερο η οικονομία μας. Προφανώς και δεν είμαι μάντις, αντιλαμβάνομαι όμως πως εδώ και καιρό τα «ενέμελα» χρόνια αποτελούν παρελθόν. Η χώρα έχει κάνει τεράστια βήματα τα τελευταία χρόνια, είναι δημοοικονομικά υγιής, αναπτύσσεται ταχύτερα από την Ευρώπη, έχει μειώσει την ανεργία. Επειδή όμως οι κρίσεις θα συνεχιστούν και θα είναι οκλήρες, πρέπει να γίνουν περισσότερα. Η γεωπολιτική και οικονομική ισχύς της Ελλάδας θα ενισχυθεί με περισσότερες επενδύσεις. Και για να φθάσουν οι επενδύσεις στον ευρωπαϊκό μέσο όρο του 22% από το 17% σήμερα, χρειάζονται τομείς σε Δικαιοσύνη, περιβάλλον και υποδομές. Ασφαλείς δικαίωμα, χωροταξία, ενεργειακή αυτονομία. Δεν αποτελούν πλέον επιθήσεις. Αποτελούν στόχους επιβίωσης σε υπερβολικά ταργεμένους καιρούς.

“
Τι γίνεται τώρα στον κλάδο

Ο τουρισμός βιώνει στο παρόν τις αναμενόμενες αναταράξεις. Ο Ισραηλινό είναι σε πόλεμο και εξαφανίζονται οι Κύπριοι αναστέλλουν προορισμής επισκεπτες τους στο εξωτερικό, οι περισσότεροι συνδέσεις με αεροβόσκια των αραβικών χωρών έχουν προσαρμόσει αναστέλλει και γίνονται ερωτήσεις από τις αγορές για την κατάσταση στην Ελλάδα. Όλα αυτά διαδραματίζονται γρήγορα, υπό την προϋπόθεση της σύστασης διαρκείας. Επιπλέον η αγορά των ΗΠΑ, που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, δείχνει μια λογική αναστοχή, αλλά το σύντομο πλάν «booking window» κάτω των δύο μηνών μάς επιτρέπει να αισιοδοξούμε.